نگاهی به دومینوی انتخاباتی محافظه‌کاران؛ آیا جریان راست بازی خود را حول محور «مشارکت حداقلی، پیروزی حداکثری» تعریف کرده است؟

گسل وحدت در اصولگرایان

داوود حشمتی: اختلاف‌ها در میان جریان راست (اصولگرایان) بالا گرفته است. از یک سو پایداری پیام داده «۵۰ درصد لیست تهران باید متعلق به این جریان باشد» و از سوی دیگر قالیباف قصد دارد لیست جداگانه‌ای برای تهران ارائه کند. جریان راست با سیاست «مشارکت حداقلی، پیروزی حداکثری» حالا به رقابت با یکدیگر می‌پردازد. محمدرضا باهنر در این رابطه گفته است: «تمام تلاشم را انجام می‌دهم که جریان اصولگرایی با هم متحد شود و یک لیست دهد؛ این چشم‌انداز امید ماست ولی اتفاق نمی‌افتد». در این میان، بخشی از جریان راست به حضور و لیست اصلاح‌طلبان به‌عنوان عاملی برای ایجاد وحدت به‌ویژه با جریان پایداری و حامیان دولت نگاه می‌کنند.

تبدیل یک لیست به ۵ لیست

اصولگرایان در انتخابات سال ۹۸ تا روز آخر پایداری را تحت فشار قرار دادند که «اگر با آنها در لیست تهران به وحدت نرسند، بار دیگر لیست اصلاح‌طلبان با تکرار خاتمی، ۳۰ بر هیچ پیروز خواهد شد». با پایان‌یافتن انتخابات اما پایداری که فهمید این تاکتیک برای فریب آنها ساخته شده بود، اصولگرایان را به باد انتقاد گرفت. حالا با ورود به سال انتخابات، خبرها حاکی از آن است که اختلاف‌ها آن‌قدر بالا گرفته که پایداری به اصولگرایان پیام می‌دهد: «۱۵ نامزد لیست تهران باید از طرف من باشد. اگر موافقت نکنید، فهرست مستقل می‌دهم». این را محمدرضا باهنر در آخرین مصاحبه خود فاش کرده است.

ظاهرا این نگرانی وجود دارد که علاوه بر سایر گروه‌های موجود، لیست مستقلی از سوی جریان حامی دولت که در «شریان» گرد هم جمع شده‌اند نیز به انتخابات وارد شود. علاوه بر این دو لیست، سه لیست انتخاباتی دیگر داعیه حضور در انتخابات تهران را دارند.

لیست اول متعلق به شورای وحدت است؛ جریانی که در انتخابات سال ۱۴۰۰ شکل گرفت و در حالی که شایعه شده بود ابراهیم رئیسی منع حضور در انتخابات را دارد، با این حال اصرار داشت گزینه نهایی آنها ابراهیم رئیسی است. شورای وحدت در واقع تشکیل شد تا جامعتین را در میان اصولگرایان احیا کند؛ چراکه در ماجرای بسته‌شدن لیست اصولگرایان در سال ۹۸، جامعتین کنار گذاشته شد و حتی کاندیدای شاخص جامعه روحانیت مبارز یعنی مصباحی‌مقدم نیز به لیست راه نیافت، در حالی که برای مثال داماد یکی از اعضای جریان اصولگرایی با وجود آنکه تازه از آمریکا بازگشته بود، به مجلس رفت.

لیست دوم متعلق به شورای ائتلاف است؛ همان لیستی که قالیباف و حدادعادل در سال ۹۸ آن را نهایی و پایداری را نیز وادار به ائتلاف کردند. این احتمال وجود دارد که زاکانی با توجه به اختلافی که بر سر شورای شهر با قالیباف پدید آمد، نقش پررنگ‌تری در این لیست ایفا کند و قالیباف لیست جداگانه‌ای داشته باشد.

لیست سوم متعلق به قالیباف است. رئیس فعلی مجلس، خود را مدیر ارشد و برتر جریان اصولگرایی می‌داند که حالا چهار سالی را که در قامت ریاست پارلمان بوده نیز به رزومه خود افزوده است. قالیباف پس از آنکه در سال ۹۶ او را وادار به کناره‌گیری به نفع رئیسی کردند، قصد داشت در انتخابات سال ۹۸ به صورت جداگانه کاندیدا شود؛ اما همچنان که بعد از سال ۸۴ تلاش شد تا او حفظ شود، این بار نیز کمک به یاری او آمد و تبدیل به سرلیست اصولگرایان شد. بااین‌حال، این روند در انتخابات سال ۱۴۰۰ در شورای شهر تهران تغییر کرد. قالیباف لیست خود را داشت و در نهایت در حالی که مدعی بود انتخابات شورای شهر تهران را از آن خود کرده، گزینه او رقابت را در شورای شهر به زاکانی واگذار کرد.

حالا این احتمال که قالیباف با لیستی جداگانه و متشکل از جوانان اصولگرا وارد انتخابات شود، بسیار زیاد شده است.

نگاهی به مصاحبه اخیر باهنر که گفته بود «نمی‌شود فرضا قالیباف، پایداری و شورای ائتلاف خواهان کل لیست باشند»، تأییدکننده این مسئله است که قالیباف نیز ممکن است لیست خودش را ارائه کند.

به‌طور خلاصه، پنج لیست جریان راست، در صورتی که با یکدیگر ائتلاف نکنند، عبارت‌اند از: ۱- لیست شورای وحدت (راست نو) که احتمالا تبدیل به تشکیلات لاریجانی خواهد شد.

۲- لیست شورای ائتلاف اصولگرایان (راست میانه): این لیست را غلامعلی حدادعادل در شورای ائتلاف اصولگرایان رهبری می‌کند.

۳ - لیست جریان پایداری (راست رادیکال).

۴ - لیست حامیان دولت و شبکه راهبردی یاران انقلاب اسلامی (شریان) که از افراد نزدیک به دولت فعلی و دولت احمدی‌نژاد تشکیل شده است (راست رادیکال).

۵ - لیست یاران قالیباف (راست میانه).

وحدت در روز آخر

اصولگرایان امیدوارند بتوانند در روزهای آخر بسته‌شدن لیست، به وحدت برسند. از نگاه باهنر، تمام کاری که امثال پایداری انجام می‌دهند، مانند «قهر بچه‌هایی است که می‌گویند شام نمی‌خوریم». باهنر معتقد است اینها در حال «لوس»کردن خودشان هستند. او می‌گوید: «این دوستان می‌گویند «ما می‌خواهیم مستقل لیست بدهیم». آخر این حرف‌ها فقط برای چانه‌زنی است. تصور من این است که روز آخر می‌آیند و می‌گویند «این مقدار کم است ولی اشکال ندارد».

تصور پایداری این است که در تهران «اکثریت رأی» را دارد؛ اما جریان اصولگرایی این موضوع را قبول ندارند. پایداری احیانا بر این باور است که در شرایط «مشارکت حداقلی»، تنها کسانی پای صندوق رأی می‌روند که جزء جبهه انقلاب به حساب می‌آیند. در میان این افراد نیز لیست پایداری از اقبال بیشتری برخوردار خواهد بود. از طرف دیگر، شورای ائتلاف نیز مورد انتقاد دیگر اصولگرایان ازجمله جریان لاریجانی و شورای وحدت است. باهنر در نقد جریان شورای ائتلاف و حدادعادل گفته است: «شورای ائتلاف هم با توجه به موفقیتش در انتخابات مجلس و شورای شهر الان می‌گوید «همه بیایند پیرامون من وحدت کنند».

مشارکت حداقلی، پیروزی حداکثری

محمدرضا باهنر در مصاحبه خود از زمزمه‌هایی هم حرف زده که این روزها شنیده می‌شود. او گفته است: «هم‌اکنون زمزمه‌ای را از برخی دوستان می‌شنویم که می‌گویند «مشارکت حداقلی، پیروزی حداکثری». البته ان‌شاءالله که پایداری‌ها جزء این افراد نیستند».

پایداری به‌درستی این سیاست را انتخاب کرده است. آنها با خوش‌بینی معتقدند اگر در تهران نهایتا ۲۰ درصد مشارکت‌کننده پای صندوق رأی برود، از آنجا که حامیان جریان اصلاحات و اعتدال‌گرایان از صندوق رأی ناامید شده‌اند، تمام این ۲۰ درصد متعلق به جریان راست خواهند بود. در میان این رأی‌دهندگان نیز توجه به کسانی که رادیکال‌تر هستند، بیشتر از کسانی است که در میانه جریان راست قرار دارند. مضافا اینکه جریان راست رادیکال (پایداری و حامیان دولت) از امتیاز حمله به رقیب خود (راست میانه و راست نو) برخوردارند و می‌توانند فضا را به نفع خود تقویت کنند. استراتژی بدیل اصولگرایان هم این است که بتوانند برای تهران یک رقابت سه‌گانه تشکیل دهند؛ رقابتی که محمدرضا باهنر آن را این‌گونه تشریح کرده است: «اصولگرایان ناب شامل خالص‌سازان، لیست اعتدالیون و لیست اصلاح‌طلبان خوش‌خیم و معتقد به نظام». در نهایت اینکه تحرکات زودهنگام جریان راست برای انتخابات نشان می‌دهد که آنها به درستی دریافته‌اند که خطر حذف از سوی راست رادیکال تهدیدشان می‌کند.

عکس: آرش میرسیاسی، بامگاه خبرنگاران جوان

«شرق» از اقدام احتمالی اروپایی‌ها در نشست دوره‌ای شورای امنیت و سرنوشت مذاکرات گزارش می‌دهد

امروز چه خواهد شد؟

عبدالرحمن فتح‌الهی: در حالی که بنا به اخبار برخی رسانه‌ها، سه کشور اروپایی عضو برجام (آلمان، فرانسه و انگلستان) از تداوم تحریم‌های تسلیحاتی و موشکی ایران مغایر با قطع‌نامه ۲۲۳۱ بعد از ۱۸ اکتبر (۲۶ مهر) خبر داده‌اند و در ادامه واکنش دست به عصای تهران را شاهد بودیم، قرار است که امروز پنجشنبه نشست دوره‌ای شورا با دستور کار مشخص بررسی قطع‌نامه ۲۲۳۱ برگزار شود، نشستی که بنا به برخی ادعاها قرار است که «یک نشست ضد ایرانی تمام‌عیار علیه تهران باشد». مطابق قطع‌نامه ۲۲۳۱، هر شش ماه یک بار گزارش دبیر کل سازمان ملل در نشست عادی شورای امنیت سازمان ملل ارائه می‌شود و نماینده دائم جمهوری اسلامی ایران در سازمان ملل نیز در این نشست سخنرانی می‌کند.

قبل از برگزاری نشست امروز شورای امنیت، فضاسازی رسانه‌ای و سیاسی لازم برای شکل‌گیری یک جلسه ضد ایرانی صورت گرفته است. دراین‌باره چهارشنبه هفته گذشته خبرگزاری رویترز به نقل از چهار منبع دیپلماتیک گزارش داد که به ایران اطلاع داده شده است اتحادیه اروپا قصد دارد تحریم‌های ساخت موشک‌های بالستیکی ایران را که طبق توافق هسته‌ای سال ۲۰۱۵ اعمال شده و قرار بود تا اکتبر سال ۲۰۲۳ برقرار باشند، حفظ کند. دیپلمات‌های اروپایی در گفت‌وگو با رویترز برای حفظ تحریم موشکی اتحادیه اروپا علیه ایران سه دلیل ذکر کرده بودند که به «استفاده روسیه از پهپادهای ایرانی، احتمال انتقال موشک‌های بالستیک ایران به روسیه و محروم‌کردن ایران از مزایای توافق هسته‌ای» بازمی‌گردد، زیرا براساس ادعای این دیپلمات‌های اروپایی، این تهران بود که مفاد این توافق را نقض کرده، این در حالی است که ابتدا آمریکا از توافق خارج شده بود». سه روز پیش هم گاردین در گزارشی نوشته بود که کشورهای اروپایی می‌خواهند با تمدید تحریم‌ها علیه ساخت موشک بالستیک ایران، برای نخستین بار توافق برجام را نقض کنند. در این میان باربارا وودوارد، سفیر انگلیس در سازمان ملل هم روز دوشنبه به وقت محلی در جمع خبرنگاران در مقر سازمان ملل در نیویورک، به مناسبت ریاست دوره‌ای کشورش در ماه جاری میلادی بر شورای امنیت ذیل یک ادعا عنوان کرد که «ایران با ارسال تسلیحات به روسیه قطع‌نامه یادشده را نقض کرده است». او به خبرنگاران گفت که نشست دوره‌ای شورای امنیت امروز پنجشنبه (۱۵تیر) حول این محور برگزار می‌شود. باربارا وودوارد در پاسخ به سؤالی درباره نگرانی لندن از پیشرفت‌های هسته‌ای ایران و ادعای نزدیک‌شدن به سلاح هسته‌ای نیز با تکرار ادعاهای غرب افزود که «ما نگران این اقدامات ایران هستیم. این کشور سه برابر بیشتر از حداقل مقدار مورد نیاز اورانیوم غنی‌شده برای ساخت یک سلاح هسته‌ای، اورانیوم ذخیره کرده است».

نماینده دائم انگلیس در سازمان ملل با تکرار ادعاهای غرب در هراس از پیشرفت‌های هسته‌ای ایران بدون اشاره‌ای به نقض برجام از سوی غرب به‌ویژه آمریکا روی این نکته تأکید کرد که «ذخایر اورانیوم و همچنین توانایی ایران برای غنی‌سازی اورانیوم بسیار بالاست. این وضعیت برای ما بسیار نگران‌کننده است. به همین دلیل برای اقدامات بعدی با سه متحد اروپایی از نزدیک همکاری می‌کنیم». سفیر انگلیس در سازمان ملل ادامه داد که «ما در ششم جولای (۱۵ تیر) یک جلسه شورای امنیت با موضوع ایران خواهیم داشت و به قطع‌نامه ۲۲۳۱ شورای امنیت خواهیم پرداخت». وودوارد با وجود رد کمک پهپادی ایران به روسیه در جنگ اوکراین مدعی شد که «ایران به دلیل ارسال پهپاد به روسیه جهت استفاده در جنگ علیه اوکراین، این قطع‌نامه را نقض کرده است؛ بنابراین مسائل و نگرانی‌های زیادی است که ما به آنها در ششم جولای رسیدگی خواهیم کرد». قبل‌تر از ادعاهای وودوارد، در دوم تیرماه جاری، لیندا توماس گرینفیلد، سفیر و نماینده دائم آمریکا در سازمان ملل به همراه سفرای اوکراین، فرانسه، انگلیس و آلبانی در هراس از همکاری نظامی تهران-مسکو، ادعای استفاده از پهپادهای ایرانی از سوی روسیه را تکرار و آن را نقض قطع‌نامه ۲۲۳۱ شورای امنیت خواندند. نمایندگی ایران در سازمان ملل بلافاصله در همان روز در واکنش به ادعاهای پهپادی و ضد ایرانی آمریکا، اوکراین و سه کشور اروپایی گفت که این اقدام، «یک نمایش سیاسی برای بدنام‌کردن ایران در جنگ اوکراین است و به دنبال تأثیرگذاری بر گزارش دوره‌ای شش‌ماهه آنتونیو گوترش، دبیر کل سازمان ملل در اجرای قطع‌نامه ۲۲۳۱ شورای امنیت هستند». نمایندگی جمهوری اسلامی ایران نزد سازمان ملل متحد به این موضوع هم پرداخت که «سخنان سفیر آمریکا در محل رسانه‌ای شورای امنیت سازمان ملل (Stakeout) از طرف آمریکا، آلبانی، فرانسه، انگلیس و اوکراین، یک نمایش سیاسی برای بدنام‌کردن ایران در جنگ اوکراین است».

البته در گزارش قبلی دبیر کل سازمان ملل درباره پایبندی ایران به مفاد برجام که به شورای امنیت سازمان ملل متحد ارائه شده بود، با وجود فضاسازی‌ها، تهران به ارسال سلاح به روسیه متهم نشد. آنتونیو گوترش در آن گزارش توضیحات مفصلی درباره نامه‌های دریافتی از نمایندگان کشورهای آمریکا، فرانسه، آلمان، انگلیس و اوکراین ارائه کرد. این کشورها در این نامه‌ها در تکرار ادعاهای خود، مدعی شده بودند که ایران در اقدامی مغایر با قطع‌نامه ۲۲۳۱ شورای امنیت پهپادهایی را به روسیه ارسال کرده است؛ بنابراین تلاش‌های غرب تاکنون موفق نبوده و گوترش در گزارش خود بیانیه‌ای قطعی دراین‌باره صادر نکرده است. غرب به رهبری آمریکا از ماه‌ها پیش، هم‌زمان با تشدید تنش‌ها در جنگ اوکراین، ادعاهایی ضد ایرانی را مطرح کرده که تهران آن را قاطعانه رد می‌کند.

بااین‌حال آن‌طورکه دویچه‌وله گزارش داده است «کشورهای اروپایی قصد دارند تحریم‌های مرتبط با برنامه موشکی ایران را حفظ کنند. اروپا استفاده از پهپادهای ایران در جنگ اوکراین را نقض قطع‌نامه ۲۲۳۱ می‌دانند و می‌کوشند با حمایت آمریکا و دیگر اعضای غیردائم شورای امنیت با مانور روی این موضوع به یک توجیه و بهانه حقوقی برای تمدید تحریم‌های موشکی ایران بعد از ۱۸ اکتبر (۲۶ مهر) دست پیدا کنند. البته به اعتقاد ناظران در این میان، گزارش شش‌ماهه آنتونیو گوترش، دبیر کل سازمان ملل، درباره مطابقت یا عدم مطابقت فعالیت‌های هسته‌ای و غیرهسته‌ای ایران با قطع‌نامه ۲۲۳۱ هم بسیار تعیین‌کننده خواهد بود؛ بنابراین باید منتظر ماند و دید که تحولات امروز پنجشنبه در نشست شورای امنیت چه سمت‌وسویی پیدا خواهد کرد؟

البته شعیب داورنیا در گفت‌وگو با «شرق» تأکید دارد که نباید نشست امروز پنجشنبه شورای امنیت پیرامون بررسی قطع‌نامه ۲۲۳۱ و ارائه گزارش شش‌ماهه آنتونیو گوترش را بیش از حد بزرگ کرد، چراکه به اعتقاد این تحلیلگر حوزه بین‌الملل، «حتی اگر سه کشور اروپایی طرف برجام (آلمان، فرانسه و انگلستان) در کنار ایالات متحده آمریکا بتوانند یک فضای ضد ایرانی را شکل دهند و گزارش دبیر کل سازمان ملل هم به تخلفات و نقض فعالیت‌های هسته‌ای و موشکی ایران بر خلاف قطع‌نامه ۲۲۳۱ رأی بدهد، باز اتفاق خاصی برای تهران نخواهد افتاد». چون از منظر داورنیا، در صورت تداوم تحریم‌های موشکی ما شاهد تداوم همین وضعیت کنونی برای ایران هستیم که کماکان تحریم‌های موشکی برای ایران وجود دارد.

این مفسر حوزه سیاست خارجی در تشریح نکته مهمی به این موضوع می‌پردازد که «فشارهای اروپا و آمریکا در شورای امنیت اگر به تمدید تحریم‌های تسلیحاتی منجر شود در نهایت تغییر رفتار تهران را به دنبال نخواهد داشت، چراکه ایران در همین وضعیت فعلی عقب‌نشینی از مواضع خود نداشته است». از طرف دیگر داورنیا یادآور می‌شود که «اروپایی‌ها فعلاً تلاش دارند شرایط آن‌قدر تند نشود که واکنش قهرآمیز تهران را به دنبال داشته باشد». به همین دلیل از نگاه این کارشناس، «نشست فصلی به نحوی پیش خواهد رفت که روی مذاکرات دو طرف (تهران و اروپا) در حوزه هسته‌ای اثر مخربی نگذارد». اما برخلاف آنچه داورنیا روی آن تمرکز دارد، علی شمسی‌پور، ارزیابی کاملا متفاوتی دارد و به «شرق» می‌گوید که اگر سه کشور اروپایی در کنار آمریکا بتوانند نشست دوره‌ای شورای امنیت را علیه ایران به نحوی مدیریت کنند که گزارش آنتونیو گوترش به نقض اقدامات هسته‌ای و موشکی ایران با مفاد قطع‌نامه ۲۲۳۱ منتهی شود و غرب توجیه حقوقی برای تمدید تحریم‌های موشکی پیدا کند، فضای ضد ایرانی به سمتی پیش خواهد رفت که حتی از دیدگاه این تحلیلگر، امکان فعال‌شدن مکانیسم ماشه وجود دارد.

مکانیسم ماشه (Snapback) نوعی سازوکار حل اختلافات در توافق هسته‌ای است که رجوع به آن (دو بند ۳۶ و ۳۷ برجام) می‌تواند به بازگشت خودکار تحریم‌های بین‌المللی علیه ایران منجر شود و نکته حائز اهمیت درمورد مکانیسم ماشه این است که چین و روسیه امکان وتو ندارند. به گفته شمسی‌پور، «استفاده احتمالی پاریس، برلین و لندن از مکانیسم ماشه، نه‌تنها برجام را بلااثر و بلاموضوع می‌کند، بلکه لغو تحریم‌های تسلیحاتی در سال ۲۰۲۰ را که امکان فروش قانونی پهپادهای ایرانی به روسیه را فراهم کرده و به ایران این اجازه را داده بود که بتواند از خرید جنگنده‌های سوخو-۳۵ روسی حرف بزند، هم از دستور کار خارج خواهد شد».

البته این تحلیلگر، هم‌زمان به این نکته مهم نیز اذعان دارد که «به اعتراف طیف عمده‌ای از رسانه‌ها و کارشناسان، دیگر چیزی به نام توافق هسته‌ای سال ۲۰۱۵ موسوم به برجام با توجه به مجموعه تحریم‌های اعمال‌شده آمریکایی‌ها در دوره دونالد ترامپ و جو بایدن و همچنین مجموعه اقدامات ایران در حوزه هسته‌ای، موشکی و نیز ناتوانی اروپایی‌ها، روس‌ها و چینی‌ها در عمل به تعهدات خود وجود ندارد و موجب شده برجام از حیز انتفاع خارج شود و دیگر چیزی به نام برجام برای هیچ‌کدام و مشخصا سه کشور اروپایی آلمان، فرانسه و انگلستان و ایالات متحده آمریکا، موضوعیت و کارکردی نداشته باشد».

تماسی سازنده؟

کشورهای اروپایی تا به اینجای کار فعلا از نقض برجام سخن گفته‌اند و اعترافی به مرگ آن نکرده‌اند؛ زیرا برای آنها روشن نیست که ایران چه واکنشی نشان بدهد. دراین‌میان نباید فراموش کرد که هیچ‌کدام از طرف‌های برجام، چه آمریکا، چه ایران، سه کشور اروپایی عضو برجام، چین و روسیه نه توان و نه تمایلی برای اعلام رسمی مرگ برجام ندارند؛ چراکه پذیرش مسئولیت رسمی مرگ توافق سال ۲۰۱۵ می‌تواند تبعات خاص سیاسی، امنیتی و دیپلماتیک را برای همه به دنبال داشته باشد.

از طرف دیگر به دلیل آنکه تصمیم اروپایی‌ها با حمایت آمریکا مبنی بر تداوم تحریم‌های موشکی ایران می‌تواند به واکنش قهرآمیز تهران منجر شود، قاره سبز سعی داشته با انجام چند اقدام از شدت واکنش احتمالی تهران بکاهد. در این راستا روز سه‌شنبه جوزپ بورل و حسین امیرعبداللهیان در گفت‌وگویی تلفنی، درباره آخرین تحولات بین‌المللی، منطقه‌ای و مناسبات اروپا و ایران و به طور ویژه برجام و همکاری مثبت آژانس بین‌المللی انرژی اتمی تبادل نظر کردند. وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران، با اشاره به اهمیت حفظ کانال‌های مذاکره در مسیر تلاش برای دستیابی به درک مشترک میان ایران و اروپا، مذاکرات اخیر ایران با طرف‌های اروپایی را صریح و سازنده توصیف کرد. او نقش بورل و مورا را سازنده خواند و افزود که «نماینده جدید اتحادیه اروپا در منطقه که پیش‌ازاین وزیر امور خارجه ایتالیا بود، روابط سازنده‌ای با ما دارد و امیدواریم به روند تعامل مثبت ایران و اروپا کمک کند». امیرعبداللهیان درباره تحولات اوکراین با تأکید بر اینکه جمهوری اسلامی ایران همواره حامی صلح و ثبات در جهان ازجمله اوکراین بوده، عنوان کرد که تهران در این چارچوب معتقد است توقف جنگ تنها از طریق ابتکارات سیاسی ممکن است.

جوزپ بورل نیز در این گفت‌وگو ضمن استقبال از همکاری‌ها و مذاکرات در حال انجام میان ایران و آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، تداوم آن را مفید و مثبت ارزیابی کرد. نماینده عالی اتحادیه اروپا در امور داخلی و سیاست امنیتی درباره مذاکرات مربوط به رفع تحریم به این نکته اشاره داشت که «برجام و حفظ ساختار آن و نیز ادامه مذاکرات سازنده از یک سو و روند عادی‌سازی روابط میان تهران و ریاض از سوی دیگر برای اتحادیه اروپا مهم است». پس از این تماس تلفنی، بورل در توییتی نوشت: «با امیرعبداللهیان درباره اهمیت تداوم گفت‌وگو درمورد برجام صحبت کردم. تنش‌زدایی در بحث برنامه اتمی و همکاری با آژانس همچنان حیاتی است. من تأکید کردم که همکاری نظامی با روسیه غیرقابل قبول است و اینکه زندانی‌های اروپایی باید آزاد شوند و به حقوق بشر احترام گذاشته شود».

اکنون این سؤال مهم وجود دارد که رفتار متناقض اروپایی‌ها مبنی بر تداوم مذاکرات برای حصول یک توافق و تأکید بر حفظ برجام و از سوی دیگر، تلاش برای تداوم تحریم‌های موشکی ایران با برخی اقدامات مانند تماس تلفنی جوزپ بورل چگونه قابل ارزیابی است؟ و آیا این تماس می‌تواند از شدت واکنش طبیعی و احتمالی تهران نسبت به تداوم تحریم‌های موشکی بعد از نشست دوره‌ای امروز در شورای امنیت بکاهد یا خیر؟

ناصر کنعانی، سخنگوی دستگاه دیپلماسی ایران، روز دوشنبه (۱۲ تیر) در نشست هفتگی با خبرنگاران در تشریح آخرین تحولات در حوزه سیاست خارجی به تلاش‌ها درباره تداوم تحریم‌های تسلیحاتی ایران واکنش نشان داد و به ذکر این نکته اشاره کرد که «ما درباره گزارش‌های رسانه‌ای درمورد انجام دادن یا ندادن تعهدات اروپا، روز انتقالی را که زمان آن مشخص است، ملاک عمل و تصمیم‌گیری قرار نمی‌دهیم. روز انتقالی مطابق با سال هشتم برجام است که گمان می‌کنم در ماه مهر خواهد بود و یکی از موعدهای مهم درباره اجرای برجام به شمار می‌رود. ایران به‌عنوان عضو مسئولیت‌پذیر برجام تحولات را با دقت رصد می‌کند و متناسب با اقدامات طرف‌های مقابل اقدامات خود را انجام می‌دهیم». البته کنعانی در ادامه تصریح کرد که «به هرگونه بدعهدی طرف‌های مقابل واکنش متوازن و متناسب نشان می‌دهیم و گام‌های جبرانی ایران در واکنش به تحریم‌های غیرقانونی آمریکا و بی‌عملی دولت‌های اروپایی درباره برجام بود».

اختلاف نظر داخلی یا جنگ قدرت در آستانه انتخابات؟

در میانه مذاکرات پشت پرده برجامی شاهد بروز برخی اختلافات هستیم که عده‌ای آن را با یک خوانش «سیاسی» تفسیر کرده‌اند. دراین‌باره، رئیس سازمان انرژی اتمی نصب دوربین‌های آژانس فراتر از تعهدات ایران را تکذیب کرد. محمد اسلامی دیروز چهارشنبه در جمع خبرنگاران در حاشیه نشست هیئت دولت در پاسخ به اینکه گفته شده در اصفهان دوربین بیش از تعهدات نصب شده است؟ گفت: «خیر، این‌طور نیست». به نظر می‌رسد گفته‌های محمد اسلامی، رئیس سازمان انرژی اتمی، در پاسخ به برخی ادعاهای مطرح‌شده از سوی علی خضریان باشد؛ چراکه سخنگوی کمیسیون اصل ۹۰ مجلس شورای اسلامی به‌تازگی با حضور رئیس سازمان انرژی اتمی و معاونان این سازمان اظهار کرد که «برای کمیسیون (اصل ۹۰) محرز شد که توافق انجام‌شده بین سازمان انرژی اتمی و آژانس بین‌المللی انرژی اتمی خلاف قانون و تأکیدات رهبری معظم انقلاب مبنی بر تخطی‌نکردن از قانون اقدام راهبردی است».

خضریان در تشریح نشست کمیسیون به این نکته اشاره داشت که جلسه مذکور در چارچوب نظارت بر حسن اجرای قانون اقدام راهبردی برای لغو تحریم‌ها و صیانت از حقوق ملت ایران به‌ویژه ماده ۶ این قانون برگزار شد. رئیس کمیته سیاسی، نظامی و امنیتی کمیسیون اصل ۹۰ مجلس شورای اسلامی در گفت‌وگو با خانه ملت با اشاره به گزارش ۱۰ خرداد دبیرکل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی به شورای حکام مبنی بر توافق این آژانس با سازمان انرژی اتمی ایران درباره افزایش نظارت‌ها و ایجاد نظارت‌های فراپادمانی تأکید کرد که «در این جلسه ابتدا رئیس سازمان انرژی اتمی گزارشی از ابعاد مختلف توافق و آخرین وضعیت قانون اقدام راهبری ارائه داد».

خضریان در ادامه عنوان کرد که پس از استماع گزارش رئیس سازمان انرژی اتمی، برای اعضای کمیسیون محرز شد که توافق انجام‌شده خلاف قانون اقدام راهبردی برای لغو تحریم‌ها و تأکید رهبر معظم انقلاب بر تخطی‌نکردن از این قانون است که ایشان این موضوع را در دیدار با دانشمندان و مقامات صنعت هسته‌ای تصریح فرمودند. سخنگوی کمیسیون اصل ۹۰ مجلس شورای اسلامی با اشاره به برخی از ابعاد توافق صورت‌گرفته، متذکر شد «درحالی‌که جمهوری اسلامی ایران خود را مکلف به همکاری و تعامل با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در چارچوب مقررات پادمانی دانسته و با توجه به اینکه براساس تأکید رهبری معظم انقلاب نباید تعهدات فراپادمانی را بپذیرد، متأسفانه براساس بیانیه آژانس حدود ۱۰ دوربین فراپادمانی در کارگاه تولید سانتریفیوژ در سایت اصفهان نصب شده است».

عضو هیئت‌رئیسه کمیسیون اصل ۹۰ تصریح کرد: «همچنین دو دستگاه EMD در تأسیسات فردو و نطنز برای نظارت برخط غنی‌سازی برای اولین بار در جهان بدون کسب مجوزهای قانونی از مراجع مربوطه قرار گرفته که این موضوع نه‌تنها خلاف مصوبه مجلس بلکه فراتر از تعهدات برجامی است؛ چراکه در برجام اندازه‌گیری سطح غنی‌سازی، دستگاه OLEM ذکر شده؛ ازاین‌رو باید روشن شود این دو دستگاه چه تفاوت‌هایی با یکدیگر دارند».

خضریان ضمن اشاره به نقش نظارتی مجلس شورای اسلامی براساس قانون یادآور شد که در این جلسه با وجود تأکید کمیسیون اصل ۹۰ و دیگر نمایندگان مجلس برای اطلاع از جزئیات توافق، مشخص شد که مجلس هیچ اطلاعی از جزئیات متن توافق که خلاف قانون و تعهدات فراپادمانی بوده، ندارد و امکان نظارت بر قانون مجلس نیز وجود ندارد. رئیس کمیته سیاسی، نظامی و امنیتی کمیسیون اصل ۹۰ مجلس شورای اسلامی در پایان خاطرنشان کرد که پیش‌ازاین درباره محتوای توافق مذکور از وزیر امور خارجه نیز سؤال شده بود که او اعلام کرد این پرونده از طرف این وزارتخانه دنبال نشده و در سازمان انرژی اتمی دنبال می‌شود.

با وجود آنکه جریان نزدیک به خضریان قانون اقدام راهبردی برای لغو تحریم‌ها را عامل تقویت توان چانه‌زنی می‌دانند؛ اما در شرایطی که در ماه‌های اخیر خبرها حکایت از مذاکرات پشت پرده ایران و آمریکا دارد، طیفی از ناظران برداشتی متفاوت از این قانون دارند؛ کمااینکه در مقابل آنچه خضریان گفته، رضا نصری، حقوق‌دان بین‌الملل، با انتشار توییتی از ماده ۶ قانون اقدام راهبردی مجلس انتقاد کرد و نوشت: «ماده ۶ قانون اقدام راهبردی عملا هرگونه توافق با آژانس بر سر موضوع نظارت را مشروط به اجرای کامل تعهدات کشورهای متعهد برجام کرده است؛ یعنی عملا مجلس «حل‌وفصل اختلافات با آژانس» را که راه‌گشای توافق است، مشروط به «توافق» کرده و با این کار - برای دو دولت - دور باطل ایجاد کرده است».

حسن روحانی نیز در دیدار بهمن ماه سال گذشته خود با وزیران و معاونان دولت خود تأکید کرد که مصوبه موسوم به «اقدام راهبردی» مجلس این کشور مانع احیای توافق برجام شده است. به گفته رئیس‌جمهور سابق، «در اسفند ۹۹/ مارس ۲۰۲۱، شروط ایران برای رفع برخی تحریم‌های غیرهسته‌ای را هم پذیرفته بودند؛ اما مصوبه مجلس (قانون اقدام راهبردی برای لغو تحریم‌ها)، جلوی احیای برجام را گرفت».

فارغ از این دست گفته‌های منتقدان مصوبه مجلس یازدهم، برخی ناظران قائل به گزاره احتمالی دیگری هستند که بیشتر به اختلاف نظرها با هدف انتخاباتی تأکید دارد. پیرو نکته مذکور در ماه‌های منتهی به انتخابات مجلس شورای اسلامی دوره دوازدهم برخی جریان‌های سیاسی و مشخصا جبهه پایداری با تحرکات خود در عرصه سیاست خارجی سعی دارند مذاکرات پشت پرده دولت رئیسی با واشنگتن و اروپایی‌ها و همچنین همکاری سازمان انرژی اتمی و آژانس بین‌المللی انرژی اتمی را به محلی برای وزن‌کشی سیاسی تبدیل کنند.

البته در میان خبرهای واصله هم مدیرکل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در مصاحبه‌ای با فرانس ۲۴، نگاهی کاملا متفاوت از محمد اسلامی، علی خضریان و دیگر مقامات تهران دارد. رافائل گروسی در این گفت‌وگو خواستار همکاری ایران با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی شد. مدیرکل در این مصاحبه، ادعای مجری برنامه را مبنی بر اینکه توافق ایران و آژانس کارآمد نبوده، رد کرد؛ اما گفت که همکاری‌های میان ایران و آژانس در سطح و سرعت مورد پسند او پیش نرفته است. گروسی تأکید داشت که «من با قضاوت شما مبنی بر اینکه [توافق ایران و آژانس] کارساز نیست، موافق نیستم. فکر نمی‌کنم که آن توافق کارکردش در سطح و سرعتی باشد که من دوست دارم شاهد آن باشم».